Lietas arhīva Nr. A42-00288-23/11
ECLI:LV:ADRJRIT:2023:0310.A420201922.6.S

ADMINISTRATĪVĀ RAJONA TIESA

RĪGAS TIESU NAMS

S P R I E D U

LATVIJAS TAUTAS VĀRDĀ

Rīgā 2023.gada 10.martā

Administratīvā rajona tiesa šādā sastāvā:

tiesnese K. Jandava

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta pēc pieteicējas /pers. D/ pieteikuma par Ministru kabineta 2021.gada 9.oktobra rīkojuma Nr.720 „Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu" 5.2.apakšpunkta atzīšanu par prettiesisku un mantisko zaudējumu 1750 *euro* atlīdzināšanu.

Aprakstošā daļa

[1] Ministru kabinets 2021.gada 9.oktobrī izdeva rīkojumu Nr.720 "Par ārkārtējas situācijas izsludināšanu" (turpmāk – rīkojums Nr.720), ar kuru, lai apturētu straujo Covid-19 infekcijas izplatību un veselības nozares pārslodzi, un mazinātu novēršamo mirstību, vienlaikus nodrošinot svarīgu valsts funkciju un pakalpojumu nepārtrauktību, visā valsts teritorijā izsludināja ārkārtējo situāciju no 2021.gada 11.oktobra līdz 2022.gada 11.janvārim.

Rīkojuma Nr.720 5.2.apakšpunkts paredzēja, ka, ja darba devējs ir informējis darbinieku (amatpersonu), ka darba pienākumu veikšanai nepieciešams vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikāts, darbinieka (amatpersonas) pienākums ir uzsākt vakcināciju ne vēlāk kā 10 dienu laikā no minētās informācijas saņemšanas un to pabeigt ne vēlāk kā septiņas dienas pēc vakcīnas lietošanas instrukcijā norādītā īsākā termiņa. Ja darbinieks (amatpersona) vakcināciju nav uzsācis vai pabeidzis noteiktajā termiņā (līdz 2021.gada 15.novembrim), darba devējs darbinieku (amatpersonu) atstādina no darba vai amata pienākumu veikšanas.

[2] Administratīvajā rajona tiesā saņemts pieteicējas /pers. D/ pieteikums, kurā lūgts atzīt rīkojuma Nr.720 5.2.apakšpunkta atzīšanu par prettiesisku un atlīdzināt mantisko zaudējumu 1750 *euro* apmērā. Pieteikums pamatots ar turpmāk norādītajiem argumentiem (*lietas 4. – 11. lapa*).

[2.1] Pieteicēja pildīja darba pienākumus SIA /Nosaukums/. Pieteicējai radītie zaudējumi veido 1750 *euro*, kas veido neto darba algu no 2021.gada 15.novembra līdz 2022.gada 1.martam nespējot strādāt un saņemt ienākumus.

[2.2] Rīkojuma Nr.720 5.2.apakšpunktu aizliegums tika pieņemti kā politisks lēmums, nepamatota steiga un bez iepriekšējas apspriešanas, kā arī bez ietekmes uz valsts budžetu (īpaši — sociālo budžetu un nodokļu ieņēmumiem), tautsaimniecību, uzņēmējdarbību, indivīdu tiesību ierobežojumu samērīgumu, lietderības apsvērumu, epidemioloģisko risku un reālu draudu iepriekšēja un nopietna izvērtējuma. Šāds pieņemšanas process ir pretrunā ar Satversmes tiesas atziņām un samērīguma principu.

[2.3] Rīkojuma Nr.720 5.2 un 5.3.apakšpunkti kā administratīvs akts satur jaunas tiesību normas. Administratīvais akts nedrīkst radīt jaunas tiesību normas, bet gan tikai iedzīvināt Latvijā spēkā esošus normatīvos aktus vai tiesību normas konkrētos apstākļos. Neskatoties uz minēto, rīkojuma Nr.720 esošais aizliegums ir radījis jaunu normatīvo regulējumu, nevis iedzīvinājis spēkā esošus normatīvos aktus (tai skaitā par obligāto vakcināciju tādā izpratnē, kādā tā noteikta likumos un Ministru kabineta noteikumos), bet faktiski radījis jaunu tiesību normu, nopietni iejaucoties cilvēka pamattiesībās.

[2.4] Saeima 2021.gada 4.novembrī, izdarot grozījumus Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likumā, papildināja likumu ar III nodaļu "Epidemioloģiskā drošība darba vidē". Saeima minētajā likumā ir paredzējusi regulējumu, kas noteic darba devēja pienākumu noteikt darbinieku (amatpersonu) amatus vai kategorijas, uz kurām attiecas normatīvajos aktos noteiktās prasības par vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikāta nepieciešamību. Turklāt anotācijā uzsvērts, ka sākotnēji darba vai dienesta tiesisko attiecību pusēm būtu nepieciešams savstarpēji rast iespējami saudzīgāko risinājumu darba vai dienesta tiesisko attiecību turpināšanai.

Likumam ir augstāks juridiskais spēks nekā rīkojumam Nr.720. Līdz ar to pirmšķietami rīkojuma Nr.720 5.2.apakšpunktu esošais aizliegums ir arī pretrunā Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likumam.

[2.5] Lemjot par rīkojuma Nr.720 5.2.apakšpunkta atzīšanu par prettiesisku, ir svarīgi indivīda tiesību ierobežojumu leģitīmie mērķi. Turklāt jāņem vērā, ka atklājas arvien jauni fakti, kas apliecina, ka arī vakcinācija *per se* neaptur Covid-19 izplatību, un mediķi paši norāda, ka vakcīnu galvenais uzdevums nav novērst inficēšanos, bet gan tikai pasargāt no smagām saslimšanām un novērst nāves gadījumus.

[2.6] Leģitīms mērķis var būt vienīgi Satversmes 116.pantā nostiprināto konstitucionālo vērtību aizsardzība, proti, ikviena personas pamattiesību ierobežojuma pamatā ir jābūt apstākļiem un argumentiem, kādēļ tas vajadzīgs. Satversme neatzīst nedz veselības sistēmas pārslodzi un valsts funkciju nepārtrauktību, nedz arī vakcinācijas aptveres veicināšanu kā leģitīmu mērķi. Turklāt pamattiesību ierobežošana, atsaucoties uz kādu no mērķiem ir objektīvi pamatojama, konstatējot sakarību starp konkrēta tiesiskā regulējuma pieņemšanu un leģitīmo mērķi. Pretējā gadījumā ir konstatējama valsts varas patvaļa.

[2.7] Ir veikti pētījumi, kā arī pasaules vadošajos medijos ir publicēti ārstu un zinātnieku viedokļi par to, ka šobrīd Latvijā un citās valstīs vakcinācijai pieejamās vakcīnas Pfizer BioNTech, AstraZeneca vakcīnai, Moderna un Janssen neaptur strauju Covid-19 infekcijas izplatību, nepasargā no saslimšanas un pat mirstības no Covid-19.

Ministru kabinets sākotnēji bija iecerējis, ka no 2022.gada 15.februāra Latvijā tiks ieviesti sadarbspējīgo vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikātu termiņi, tomēr prasība par trešo vakcīnas devu jeb balstvakcīnu netiks attiecināta uz nodarbinātību, kas nozīmē, ka r

īkojumā Nr.720 noteiktie ierobežojumi *de facto* nesasniedz rīkojuma Nr.720 mērķi no vīrusa izplatības apturēšanas viedokļa, jo primārā vakcinācija nenodrošina aizsardzību no Covid-19 un neaizkavē šī vīrusa straujo izplatību.

Zinātnieki un eksperti norāda, ka vakcinēt visu pasauli ik pēc pāris mēnešiem nav reāli, un tam arī nav zinātniskā pamatojuma, jo, pirmkārt, pētījumi liecina, ka pat pēc vakcīnas trešās devas jeb 1.balstvakcīnas iegūtās antivielas strauji samazinās jau pāris nedēļu laikā. Otrkārt, esošās vakcīnas un to balstvakcīnas neaizsargā no jaunā Covid-19 Omikron varianta, kas strauji izplatās pasaulē, arī Latvijā. Vairāki zinātnieki norāda, ka vakcīnu radītājām antivielām ir ļoti grūti nodrošināt aizsardzību no Omikron varianta, kā arī nav jēga ievadīt vakcīnu pret tādu Covid-19 variantu, kuru jau ir aizstājis cits variants, jo Omikrons ar vairāk kā 50 mutācijām būtiski atšķiras no iepriekšējiem Covid-19 variantiem, pret kuriem tika izstrādātas vakcīnas.

Arī pasaules vadošajos medijos tiek pausts viedoklis, ka no valdības puses būtu iracionāli, tiesiski nepamatoti un pretrunā ar sabiedrības interesēm noteikt obligātu vakcinācijas prasību situācijā, kad nepastāv nekādi pierādījumi par vakcīnu efektivitāti tā patogēna izplatības apturēšanā, kam tās bija domātas.

Augstāk minētais liecina par to, ka rīkojuma Nr.720 leģitīmais mērķis – apturēt Covid-19 izplatību un veselības nozares pārslodzi ar izvēlētajiem diviem līdzekļiem (ierobežojumi un vakcīnas) netika sasniegts.

[2.8] Pārsūdzētie rīkojuma Nr.720 apakšpunkti tika pieņemti, nenodrošinot tiesības uz atbilstošu atlīdzību, vai saglabājot darba vai amata atlīdzību, īpaši aizliedzot valsts pārvaldē strādājošajiem uz atstādināšanas laiku saglabāt darba samaksu. Trūkst jebkāda pamatojuma un attaisnojuma, kāpēc darba devējam tika piešķirtas tiesības darbinieku atstādināt no amata bez darba algas vai amata atlīdzības nodrošināšanas.

Faktiski ar pārsūdzēto rīkojumu tika piešķirtas tiesības sodīt nevakcinētos cilvēkus, proti, atstādinot no darba vai amata pienākumu izpildes bez jebkādām garantijām un kompensācijām.

[2.9] Fakts, ka ierobežojumi un rīkojuma Nr.720 5.2 un 5.3.apakšpunkts tika atcelts ar 2022.gada 1.martu un 1.aprīli, Ministru kabinets ar savu faktisko rīcību apliecina, ka sabiedrības apdraudējums, piemērojot ierobežojumus, nav būtisks.

[3] Ministru kabinets rakstveida paskaidrojumā pieteikumu neatzīst un lūdz to noraidīt. Paskaidrojums pamatots ar turpmāk norādītajiem apsvērumiem (*lietas 33. – 52.lapa*).

[3.1] Rīkojuma Nr.720 pamatmērķis bija veicināt Covid-19 straujās izplatības apturēšanu un personu vakcināciju, un kā viens no mērķiem šī pamatmērķa sasniegšanai bija veicināt Covid-19 izplatības apturēšanu to personu starpā, kuras nav pasargātas pret infekciju. Līdz ar to ar rīkojumu Nr.720 cita starpā tika ieviesti pasākumi, kas veicina šo nepasargāto (nevakcinēto) personu pārliecību par nepieciešamību vakcinēties pret Covid-19.

Rīkojumā Nr.720 (5.2.apakšpunktā) ietverto prasību mērķis bija nodrošināt epidemioloģiski drošus apstākļus, lai pēc iespējas mazinātu inficēšanās riskus gan pakalpojumu sniegšanā, gan darba vietās, pildot darba un amata (dienesta) pienākumus, attiecīgi apturot vai ierobežojot infekcijas izplatīšanos

sabiedrībā un līdz ar to aizsargājot cilvēku veselību un pasargājot no inficēšanās ar Covid-19 infekciju.

Šāds normatīvais regulējums vērsts arī uz to, lai apturētu vai ierobežotu infekcijas izplatīšanos sabiedrībā, tādējādi radot priekšnoteikumus personu brīvas pārvietošanās iespējām, kā arī dažādu sabiedrībai būtisku pakalpojumu pieejamībai un kvalitātei, it īpaši veselības aprūpes pakalpojumu un izglītības pieejamībai.

[3.2] Saskaņā ar likuma "Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli" 4.panta pirmo daļu Ministru kabinetam ir tiesības ierobežot fizisko personu tiesības un brīvības, un uzlikt tām papildu pienākumus. Savukārt saskaņā ar Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likuma 4.panta pirmās daļas 3. un 7.punktu Covid-19 infekcijas izplatīšanās vai izplatīšanās draudu gadījumā Ministru kabinets var noteikt prasības personām, atrodoties publiskās vietās, kā arī īpašus epidemioloģiskās drošības pasākumus. Kā norādīts anotācijā, minētais deleģējuma mērķis ir nodrošināt atbilstošu iespēju adekvāti reaģēt uz mainīgo epidemioloģisko situāciju valstī.

[3.3] Rīkojuma Nr.720 5.2.apakšpunktā ietvertās prasības leģitīmais mērķis bija aizsargāt cilvēku tiesības – sabiedrības veselības aizsardzība, kas saistās ar epidemioloģisko drošību, ierobežojot infekcijas izplatību. Būtiski pasliktinoties epidemioloģiskās drošības situācijai, par ko liecināja arī publiski pieejamie dati un to analīze, Ministru kabinetam bija nepieciešami ārkārtas lēmumi, lai straujāk ierobežotu Covid-19 infekcijas izplatību un stabilizētu situāciju sabiedrības veselības un dzīvības interešu nodrošināšanai.

[3.4] Līdzīgi Satversmes 111.pants paredz, ka valsts aizsargā cilvēku veselību un garantē ikvienam medicīniskās palīdzības minimumu. Tādējādi sabiedrības veselība ir viena no Satversmē ietvertajām konstitucionālajām vērtībām, kuras aizsardzībai valsts var ierobežot citu personu tiesības. No Satversmes 111.pantā nostiprinātajām tiesībām uz veselību izriet arī valsts pozitīvs pienākums veikt pasākumus, kas nepieciešami cilvēku veselības aizsargāšanai (sk. *Satversmes tiesas 2008.gada 30.decembra sprieduma lietā Nr.2008-37-03 11.2.apakšpunktu*).

Satversmes tiesas judikatūrā arī norādīts, ka pandēmijas apstākļos Ministru kabinetam ir jāievēro piesardzības princips. Ministru kabinets uzskata, ka, izdodot rīkojuma Nr.720 5.2.apakšpunktu, bija ievērots samērīguma princips attiecībā uz līdzpieteicējiem. Tādējādi piesardzības princips šajā lietā paredzēja ieviest epidemioloģijas zinātnē identificētus pasākumus SARS-Cov-2 vīrusa Delta varianta izplatības apturēšanai. Līdz ar to Ministru kabinets izdeva rīkojumu Nr.720 (tai skaitā 5.2.apakšpunktu), pamatojoties uz epidemioloģijas zinātnes atziņām un ievērojot piesardzības principu.

[3.5] Satversmes 106.panta pirmais teikums tieši negarantē tiesības uz darbu, bet gan tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos un darbavietu, tostarp arī tiesības saglabāt esošo nodarbošanos un darbavietu. Likumdevējam ir rīcības brīvība izvirzīt prasības attiecībā uz konkrētu profesionālo darbību, ciktāl tas nepieciešams sabiedrības interesēs. Satversmes tiesas judikatūra ir atzīts, ka tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos, tostarp tiesības saglabāt esošo nodarbošanos, var ierobežot, taču attiecīgajam ierobežojumam ir jābūt noteiktam ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu, tam jāatbilst kādam no Satversmes 116.pantā noteiktajiem leģitīmajiem mērķiem un jābūt samērīgam.

[3.6] Rīkojuma Nr.720 5.2.apakšpunkta piemērotība un nepieciešamība leģitīma mērķa sasniegšanai ir jāvērtē kontekstā ar SARS-CoV-2 vīrusa Delta varianta izplatību minētā rīkojuma izdošanas brīdī. Rīkojuma Nr.720 izdošanas laikā dati par saslimstību ar SARS-CoV-2 infekciju liecināja, ka augstāka vakcinācijas aptvere novērsīs tādu infekcijas izplatību, kas radītu slimnīcu izsīkumu un tam sekojošu apdraudējumu sabiedrības veselībai. Šie apstākļi pamatoja izšķiršanos par labu prasībai par vakcinācijas nepieciešamību, lai veiktu noteikta veida darba pienākumus (galvenokārt tad, ja darbs saistīts ar cilvēkiem, klientiem, izglītojamiem, aprūpējamiem utt.) un lai droši saņemtu noteiktus pakalpojumus.

[3.7] Nav korekti salīdzināt vakcinētās un nevakcinētās personas kopējā infekcijas gadījumu skaitā, ko ikdienu publicē Slimību profilakses un kontroles centrs. Lai iegūtu objektīvu priekšstatu par saslimstības rādītajiem vakcinēto un nevakcinēto personu vidū, ir jāsalīdzina nevakcinēto saslimušo skaits nevakcinēto populācijā ar vakcinēto saslimušo skaitu vakcinēto populācijā, t.i., jālieto relatīvā riska rādītājs.

Rīkojuma Nr.720 pieņemšanas brīdī, kad dominēja Covid-19 vīrusa Deltas variants, pēc Slimību profilakses un kontroles centra datiem nevakcinēto risks bija gandrīz divas reizes lielāks par vakcinēto risku un turpmāk šī atšķirība vēl pastiprinājās.

[3.8] Spriežot par vakcinācijas efektivitāti, jāskata un jāvērtē ir smagas slimības gaitas norises biežums un nāves risks. Smagas slimības gaitas norises un nāves riska biežums vakcinētām personām ir 2,5 reizes mazāks nekā stacionētiem nevakcinētiem pacientiem. Pacientu hospitalizācijas intensitātes rādītāji, kuriem bija veikta primārā vakcinācija, bija 2,1 reizi zemāki nekā stacionētiem nevakcinētiem pacientiem. Turklāt relatīvais risks nomirt no Covid-19 izraisītu veselības problēmu dēļ cilvēkiem, kas pabeiguši vakcināciju, 2022.gada 8.nedēļā bija 3,6 reizes zemāks nekā cilvēkiem, kas nebija pilnībā vakcinēti. Savukārt cilvēkiem, kuriem ir veikta balstvakcinācija, relatīvs risks nomirt no Covid-19 izraisītu veselības problēmu dēļ bija 12,8.

Neviena vakcīna nenodrošina 100% garantētu aizsardzību, bet tā būtiski samazina saslimšanas un attiecīgi slimības tālākas izplatīšanās iespēju. Omikron variantā vakcinācija saglabā nāves un smagas slimības gaitas mazināšanas nozīmi, īpaši augsta riska populācijās.

[3.9] Covid-19 vīrusa infekcijas gadījumā veidojas dabīgā imunitāte, kura, spriežot pēc antivielu līmeņiem asinīs, savu maksimumu sasniedz trīs līdz piecas nedēļas pēc saslimšanas, taču turpmāka aizsardzība mazinās. Pētījumi rāda, ka atkārtotas inficēšanās riska samazināšanās 90–93% līmenī saglabājas vismaz sešus–deviņus mēnešus. Ir atrodami pētījumi, kas liecina par mākslīgās imunitātes pārākumu, piemēram, Amerikas Savienoto valstu slimību kontroles un profilakses centra veiktajā pētījumā tika secināts, ka iepriekš nevakcinētajiem, bet ar Covid-19 izslimojošiem bija 5,49 reizes lielāka iespēja saņemt pozitīvu Covid-19 testa rezultātu, nekā vakcinētajiem. Šie pētījumi liecina, ka vakcinācija izraisa efektīvāku imūnās atbildes reakciju nekā Covid-19 pārslimošana. Ievērojot minēto, Ministru kabinets uzskata, ka vakcinācija ir piemērota Covid-19 vīrusa izplatības samazināšanai.

[3.10] Arī regulārai Covid-19 testēšanai kā izplatības ierobežošanas pasākumam ir ievērojami zemāka efektivitāte salīdzinājumā ar vakcināciju. Covid-19 infekcijas simptomi parādās parasti divas līdz trīs dienas pēc tam, kad persona ir sākusi inficēt citas personas. Savukārt testēšana nosaka vīrusa izdali brīdī, kurā testējamais materiāls tiek paņemts. Līdz ar to ir iespējama situācija, kurā persona jau ir inficēta, bet tests vīrusa klātbūtni neuzrāda, jo ir agrīna inkubācijas fāze. Attiecībā par pareizības faktoru norādāms, ka antigēna testa jutība ir robežās no 20% līdz 80%.

Polimerāzes ķēdes reakcijas tests, kura spēja pareizi konstatēt inficētos ir ievērojami lielāka, ir tehnoloģiski sarežģītāks un prasa ilgāku atbildes

saņemšanas laiku (līdz diennaktij), kā arī ir daudz dārgāks nekā vakcinācija. Bez laika un pareizības faktoriem nozīme ir arī tam, cik kvalitatīvi testējamais materiāls tiek ievākts. Zemāka jutība palielina nepareizi (viltus) negatīvo rezultātu iespējamību un pēc minētā pētījuma rezultātiem pat gandrīz 60% gadījumu slimība tiek palaista garām un citu personu inficēšanas risks attiecīgi pieaug.

[3.11] Ministru kabinets neuzskata, ka rīkojuma Nr.720 5.2.apakšpunkts attiecībā uz pieteicēju būtu prettiesisks, uzskatot, ka ar šo normu noteiktajiem ierobežojumiem bija leģitīms mērķis. Nav konstatējami priekšnoteikumi pieteicējas prasījumam par zaudējumu atlīdzinājumu apmierināšanai, jo pieteikuma pieteikto zaudējumu rašanos faktiski veicināja pati pieteicēja, bez objektīva pamatojuma (vismaz no pieteikuma tas neizriet) izvēloties neuzsākt vakcināciju, lai iegūtu sertifikātu, kas nepieciešams amata (darba) pienākumu veikšanai.

[4] Administratīvajā rajona tiesā saņemti pieteicējas pieteikuma papildinājumi, kurā pieteicēja norādījusi matemātisku aprēķinu par pieteicējas pieprasītā mantiskā zaudējuma 1750 *euro* apmēru (*lietas 58.lapa*).

[5] Ministru kabinets rakstveida paskaidrojumā par pieteikumu daļā par mantisko zaudējumu atlīdzināšanu neatzīst un lūdz to noraidīt. Paskaidrojums pamatots ar turpmāk norādīto apsvērumu (*lietas 63. – 64.lapa*).

[5.1] Ministru kabinets neuzskata, ka rīkojuma Nr.720 5.2.apakšpunkts attiecībā uz pieteicēju būtu prettiesisks, uzskatot, ka ar šo normu noteiktajiem ierobežojumiem bija leģitīms mērķis. Nav konstatējami priekšnoteikumi pieteicējas prasījumam par zaudējumu atlīdzinājumu apmierināšanai, jo pieteikuma pieteikto zaudējumu rašanos faktiski veicināja pats pieteicējs, bez objektīva pamatojuma (vismaz no pieteikuma tas neizriet) izvēloties neuzsākt vakcināciju, lai iegūtu sertifikātu, kas nepieciešams amata (darba) pienākumu veikšanai.

[6] Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 112.[1] panta pirmo daļu administratīvās lietas izskatīšana notiek rakstveida procesā bez tiesas sēdes, ja likumā nav noteikts citādi.

Pārbaudījusi lietas materiālus, tiesa konstatē, ka procesa dalībnieki nav lūguši lietas izskatīšanu mutvārdu procesā, un nepastāv citi šķēršļi lietas izskatīšanai rakstveida procesā, tādējādi tiesa lietu izskata rakstveida procesā.

Motīvu daļa

[7] Tiesa, izvērtējot lietas dalībnieku sniegtos rakstveida paskaidrojumus kopsakarā ar lietas materiāliem un lietā esošajiem pierādījumiem, secina, ka pieteikums ir noraidāms turpmāk norādīto apsvērumu dēļ.

[8] Pieteicējas prasījums ir par rīkojuma Nr.720 5.2.apakšpunkta atzīšanu par prettiesisku. Ministru kabineta rīkojuma Nr.720 5.2.apakšpunkts *(redakcijā no 2021.gada 9.oktobra līdz 2021.gada 12.oktobrim)* paredzēja: ja darba devējs ir informējis darbinieku, ka darba pienākumu veikšanai nepieciešams vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikāts, darbinieka pienākums ir uzsākt vakcināciju ne vēlāk kā septiņu dienu laikā no minētās informācijas saņemšanas un to pabeigt ne vēlāk kā septiņas dienas pēc vakcīnas lietošanas instrukcijā norādītā īsākā termiņa. Ja darbinieks vakcināciju nav uzsācis vai pabeidzis noteiktajā termiņā (līdz 2021.gada 15.novembrim), darba devējs darbinieku atstādina no darba pienākumu veikšanas.

Ministru kabineta rīkojuma Nr.720 5.2.apakšpunkts *(redakcijā 2021.gada 13.oktobra līdz 2022.gada 1.martam)* paredzēja: ja darba devējs ir informējis darbinieku, ka darba pienākumu veikšanai nepieciešams vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikāts, darbinieka pienākums ir uzsākt vakcināciju ne vēlāk kā septiņu dienu laikā no minētās informācijas saņemšanas un to pabeigt ne vēlāk kā septiņas dienas pēc vakcīnas lietošanas instrukcijā norādītā īsākā termiņa. Ja darbinieks vakcināciju nav uzsācis vai pabeidzis noteiktajā termiņā (līdz 2021.gada 15.novembrim), darba devējs darbinieku atstādina no darba pienākumu veikšanas.

Pieteicējas darba devējs ir SIA /Nosaukums/ (darbības veids saskaņā ar Lursoft datiem kosmētikas un tualetes piederumu mazumtirdzniecība specializētajos veikalos), kas 2021.gada 11.oktobrī ir izdevis rīkojumu, kura 3.punktā paredzēts darbinieka pienākums uzsākt vakcināciju ne vēlāk kā piecu dienu laikā no minētās informācijas saņemšanas un to pabeigt ne vēlāk kā septiņas dienas pēc vakcīnas lietošanas instrukcijā norādītā īsākā termiņa. Ja darbinieks vakcināciju nav uzsācis vai pabeidzis noteiktajā termiņā (līdz 2021.gada 15.novembrim), darba devējs darbinieku atstādina no darba vai amata pienākumu veikšanas *(lietas 13., 14.lapa).* Saskaņā ar pieteicējas sniegto informāciju, rīkojums par pieteicējas atstādināšanu no darba pienākumiem nav ticis izdots. Darba devējs SIA /Nosaukums/ piedāvāja pieteicējai parakstīt dokumentu par bezalgas atvaļinājumu *(lietas 20.lapa).*

Kā norādījis Senāts 2022.gada 7.februāra lēmumā lietā SKA-606/2022, rīkojums ir tas tiesiskais pamats, kas liek darba devējam noteiktā kārtā rīkoties attiecībā uz darbiniekiem, kā arī konkrēti nosaka darbinieku pienākumus. Respektīvi, kad darba devējs ir iekļāvis darbinieku to personu lokā, uz ko rīkojums attiecas, rīkojums pats par sevi rada tiešas tiesiskās sekas šiem darbiniekiem.

Attiecīgi, pamatojoties uz pieteicējas pieteikumā ietverto prasījumu, tiesa vērtē rīkojuma Nr.720 5.2.apakšpunkta, kas paredzēja darbinieka pienākumu uzsākt un pabeigt vakcināciju, atzīšanu par prettiesisku.

[9] Pieteicējas argumenti ir, ka rīkojumā Nr.720 noteiktie aizliegumi tika pieņemti kā politisks lēmums, nepamatotā steigā un epidemioloģisko risku un reālu draudu iepriekšēja un nopietna izvērtējuma. Tiesa no minētā secina, ka pieteicēja apstrīd izvērtējuma neesamību rīkojuma Nr.720 pieņemšanas procesā.

Vēsturiski, skatoties uz rīkojuma Nr.720 pieņemšanas procesu, konstatējams, ka 5.2.apakšpunkts un tajā ietvertais regulējums sākotnēji, kad arī bija izstrādāta anotācija, projektā nebija iekļauts. Rīkojuma Nr.720 5.2.apakšpunktā ietvertais regulējums izkristalizējās un lēmums par to bija pieņemts Ministru kabineta Krīzes vadības padomes 2021.gada 7.oktobra sēdē. Savukārt Ministru kabineta 2021.gada 8.oktobra ārkārtas sēdē šis regulējums tika apstiprināts. Ministru kabineta sēdes laikā tika pieņemts lēmums par šāda regulējuma ietveršanu rīkojumā Nr.720.

Jāpiekrīt, ka rīkojuma Nr.720 norādītais pamatojums par katru rīkojuma punktu (faktisko apstākļu sasaiste ar piemērotajām normām) nav būtiski izvērsts, tomēr Ministru kabineta rīkojuma izdevēja mērķi un attiecīgi pamatojumu var veidot ne tikai anotācijā kā sākotnējā ietekmes novērtējumā norādītais pamatojums, bet arī citi tiesību akta izstrādes materiāli, tajā skaitā sēžu ieraksti, un pieejamā informācija, tajā skaitā atsauces uz pētījumiem un zinātniskām atziņām. Līdz ar to anotācija ir tikai viens no resursiem, lai tiesa interpretētu Ministru kabineta rīkojuma mērķi un izvērtētu argumentus, kas likuši izšķirties par noteikta satura lēmuma pieņemšanu.

Vērā ņemams, ka atbilstoši rīkojuma Nr.720 anotācijā (sk. *https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/cb8e3fcb-625c-4cb2-9d74-50bd29a8e233*) norādītajiem statistiskajiem datiem par saslimšanas ar Covid-19 gadījumu straujo pieaugumu rīkojuma izdošanas pamatmērķis bija veicināt Covid-19 straujās izplatības apturēšanu un personu vakcināciju.

[10] Pieteicēja norādījusi, ka rīkojuma Nr.720 5.2 un 5.3.apakšpunkti kā administratīvs akts satur jaunas tiesību normas. Administratīvais akts nedrīkst radīt jaunas tiesību normas, bet gan tikai iedzīvināt Latvijā spēkā esošus normatīvos aktus vai tiesību normas konkrētos apstākļos.

Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 1.panta trešo daļu administratīvais akts ir uz āru vērsts tiesību akts, ko iestāde izdod publisko tiesību jomā attiecībā uz individuāli noteiktu personu vai personām, nodibinot, grozot, konstatējot vai izbeidzot konkrētas tiesiskās attiecības vai konstatējot faktisko situāciju. Administratīvais akts ir arī tāds lēmums, kuru likumā paredzētajos gadījumos iestāde izdod attiecībā uz individuāli nenoteiktu personu loku, kas atrodas konkrētos un identificējamos apstākļos (vispārīgais administratīvais akts).

Attiecīgi vispārīgo administratīvo aktu iestāde var izdot likumā paredzētajos gadījumos.

Vispirms norādāms, ka rīkojums Nr.720 tika pieņemts, ievērojot citos likumos noteikto Ministru kabineta kompetenci. Atbilstoši likuma "Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli" 2.pantam tas nosaka kārtību, kādā izsludina un atceļ īpašu tiesisko režīmu – ārkārtējo situāciju vai izņēmuma stāvokli –, kā arī valsts pārvaldes un pašvaldību institūciju, fizisko un juridisko personu tiesības, to ierobežojumus, īpašos pienākumus un tiesiskuma nodrošināšanu šo tiesisko režīmu spēkā esamības laikā. Saskaņā ar minētā likuma 5.panta pirmo daļu ārkārtējo situāciju izsludina Ministru kabinets.

Likuma "Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli" 4.panta pirmajā daļā ir skaidrots, ka ārkārtējā situācija ir īpašs tiesiskais režīms, kura laikā Ministru kabinetam ir tiesības likumā noteiktajā kārtībā un apjomā ierobežot valsts pārvaldes un pašvaldību institūciju, fizisko un juridisko personu tiesības un brīvības, kā arī uzlikt tām papildu pienākumus. Minētā likuma 8.panta otrajā daļā ir noteikts, ka, izsludinot ārkārtējo situāciju, Ministru kabinetam papildus šā panta pirmajā daļā minētajām tiesībām ir tiesības noteikt konkrētajā ārkārtējā situācijā nepieciešamus pasākumus, kas valsts apdraudējuma un tā seku novēršanai vai pārvarēšanai paredzēti likumos, kā arī valsts pārvaldes un pašvaldību institūciju kompetenci valsts apdraudējuma novēršanā vai pārvarēšanā.

Līdz ar to Ministru kabineta tiesiskais pamats noteikt attiecīgus noteikumus vispārīgā administratīvā akta veidā ir paredzētas likumos.

Papildus Epidemioloģiskās drošības likuma 3.panta otrajā daļā ir paredzēts, ka Ministru kabinets nosaka epidemioloģiskās drošības pasākumus atsevišķu infekcijas slimību izplatības ierobežošanai. Atbilstoši Epidemioloģiskās drošības likuma 3.panta pirmās daļas 3.punktam epidemioloģiskā drošība ietver iedzīvotāju vakcināciju, līdz ar to pārsūdzētais rīkojuma punkts ir izdots uz likuma pamata.

Turklāt atbilstoši Epidemioloģiskās drošības likuma 30.panta trešajā daļā noteiktajam, ja sākusies epidēmija vai pandēmija vai pastāv tās draudi, var izsludināt papildu obligāto vakcināciju Ministru kabineta noteiktajā kārtībā. Tādējādi likumā ir arī paredzēts pilnvarojums Ministru kabinetam izsludināt papildu obligāto vakcināciju, ja sākusies epidēmija vai pandēmija.

Fakts, ka konkrētajā gadījumā tas ir izdarīts rīkojuma kā administratīvā akta formā, nenozīmē to, ka Ministru kabinets ārkārtējās situācijas laikā nevar šādā formā noteikt īpašus pienākumus un ierobežojumus, taču to noteikšanai ir jābūt tiesiskai, ka sevī ietver arī leģitīmā mērķa un samērīguma principa ievērošanu.

Attiecībā uz rīkojuma Nr.720 noteikto ierobežojumu pretrunām ar Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likumu norādāms, ka Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likumā, kurš tika papildināts ar 7.^{2}pantu, ir paredzēts vispārīgs darba devēja pienākums darbu organizēt, ievērojot Ministru kabineta noteiktos epidemioloģiskās drošības pasākumus, tostarp Ministru kabineta noteiktās prasības par vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikāta nepieciešamību noteiktām profesiju grupām darba (amata, dienesta) pienākumu pildīšanai. Likumprojekta anotācijā ietvertajā risinājuma aprakstā attiecībā uz 7.^{2}pantu norādīts, ka "ārkārtējās situācijas laikā darba devējs ievēro rīkojuma Nr.720 noteiktās prasības un ierobežojumus", savukārt attiecībā uz 7.^{3}pantu norādīts, ka "norma nosaka darba devēja un darbinieku (amatpersonu) tiesības un pienākumus pēc tam, kad darba devējs noteicis darbinieku (amatpersonu) amatus vai kategorijas, uz kurām attiecas normatīvajos aktos noteiktās prasības par vakcinācijas vai pārslimošanas

sertifikāta nepieciešamību. Šobrīd šādas prasības ir paredzētas Ministru kabineta rīkojumā Nr.720 un Ministru kabineta noteikumos Nr.662"(*http://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/101DF12AFC8B94CCC225877900418411?OpenDocument, aplūkots 2023.gada 9.martā*).

Līdz ar to likumdevējs Ministru kabinetam ir deleģējis tiesības noteikt prasības par vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikāta nepieciešamību noteiktām iedzīvotāju grupām darba pienākumu pildīšanai, tajā skaitā klātienē strādājošajiem darbiniekiem, pēc būtības arī akceptējot Ministru kabineta noteiktos epidemioloģiskās drošības pasākumus ārkārtas situācijas laikā.

[11] Pieteicēja apšauba indivīda tiesību ierobežojumu leģitīmo mērķi, norādot, ka Satversme neatzīst nedz veselības sistēmas pārslodzi un valsts funkciju nepārtrauktību, nedz arī vakcinācijas aptveres veicināšanu kā leģitīmu mērķi. Turklāt pamattiesību ierobežošana, atsaucoties uz kādu no mērķiem ir objektīvi pamatojama, konstatējot sakarību starp konkrēta tiesiskā regulējuma pieņemšanu un leģitīmo mērķi. Pretējā gadījumā ir konstatējama valsts varas patvaļa.

Attiecībā uz normas leģitīmo mērķi tiesa norāda, ka Satversmes 116.pantā noteikts, ka personas tiesības, kas noteiktas cita starpā Satversmes 96. un 106.pantā, var ierobežot likumā paredzētajos gadījumos, lai aizsargātu citu cilvēku tiesības, demokrātisko valsts iekārtu, sabiedrības drošību, labklājību un tikumību.

Atbilstoši Administratīvā procesa likuma 66.panta pirmās daļas 1.punktam iestāde lemj par administratīvā akta nepieciešamību, lai sasniegtu tiesisku (leģitīmu) mērķi.

Vērtējot, vai pamattiesību ierobežojumam ir leģitīms mērķis, tiesa noskaidro, vai tā pamatā ir apstākļi un argumenti, kādēļ tas vajadzīgs, proti, vai ierobežojums ticis noteikts svarīgu interešu – leģitīma mērķa – labad (sk. *Satversmes tiesas sprieduma lietā Nr.2005-19-01 9.punktu*).

Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir atzinusi, ka vakcinācijas pienākums ir nacionālo iestāžu atbilde uz neatliekamu sociālo vajadzību aizsargāt personu un sabiedrības veselību pret attiecīgajām slimībām (sk. *Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2021.gada 8.aprīļa sprieduma lietā „Vavrička un citi pret Čehiju" 284.punkts*). Tiesa minētā kontekstā ņem vērā arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2021.gada 8.aprīļa sprieduma apvienotajā lietā Nr.47621/13 "Vavrička un citi pret Čehiju" 279.punktā norādīto, ka pienākuma mērķis ir aizsargāt visu sabiedrības locekļu veselību, īpaši to personu, kas ir īpaši neaizsargātas pret noteiktām slimībām un kuru vārdā pārējie iedzīvotāji tiek lūgti uzņemties minimālu risku vakcinācijas formā.

Līdz ar to pretēji pieteicējas norādītajam pamattiesību ierobežojumi ir iespējami, lai aizsargātu citu cilvēku tiesības un sabiedrības drošību.

[11.1] Likuma "Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli" mērķis ir nodrošināt nacionālo drošību valsts apdraudējuma gadījumā (*likuma 1.pants*). Ārkārtējo situāciju var izsludināt tāda valsts apdraudējuma gadījumā, kas saistīts ar katastrofu, tās draudiem vai kritiskās infrastruktūras apdraudējumu, ja būtiski apdraudēta valsts, sabiedrības, vides, saimnieciskās darbības drošība vai cilvēku veselība un dzīvība (*likuma 4.panta otrā daļa*).

Tiesas vērtējumā tiesību akta projekta "Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu" sākotnējās ietekmes (*ex-ante*) novērtējuma ziņojumā (anotācijā) (sk. *https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/cb8e3fcb-625c-4cb2-9d74-50bd29a8e233)* ietvertā informācija norāda uz ļoti būtisku nepieciešamību sasniegt rīkojuma Nr.720 mērķi. Tajā norādītie dati liecina par strauju Covid-19 infekcijas izplatības pieaugumu, kā rezultātā ir nepieciešams pastiprināt epidemioloģiskās kontroles pasākumus, tādējādi mazinot inficēšanās biežumu un pārslodzi ārstniecības iestādēm. Lemjot par epidemioloģiskās kontroles pasākumu pastiprināšanu, ir ņemts vērā Covid-19 infekcijas reproduktivitātes koeficients, no kā secināts, ka šobrīd ieviestie epidemioloģiskās drošības pasākumi nav pietiekami, lai novērstu strauju infekcijas tālāko izplatību, kam sekas būs straujš pacientu ar smagu slimības gaitu pieaugums slimnīcās un straujš nāves gadījumu pieaugums. Prognozēts, ka, vadoties no esošās situācijas, ja tiek paredzēti pasākumi, kas par 50% mazina cilvēku, kas nav vakcinēti, kontaktēšanos, un par 20% mazina kontaktēšanos vakcinētu cilvēku vidū, papildus paredzot pasākumus vakcinācijas veicināšanai, var tikt panākta Covid-19 straujās izplatības apturēšana un ar to saistītās pārslodzes veselības sektoram un nāves gadījumu pieauguma apturēšana novembra vidū.

Skaidrojums tam, kādēļ ierobežojums tiek attiecināts uz pieteicēju, ir sniegts tiesību akta projekta "Grozījumi Ministru kabineta 2021.gada 28.septembra noteikumos Nr.662 "Epidemioloģiskās drošības pasākumi Covid-19 infekcijas izplatības ierobežošanai"" sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojumā (anotācijā) (sk. *https://tapportals.mk.gov.lv/annotation/03719be2-3585-4b91-b2d4-f7f840e08b3e*).

Atbilstoši tajā norādītajam darbiniekiem, atrodoties darba vietā, ir augsts risks inficēties no kolēģiem, klientiem, apmeklētājiem. Tāpat viņiem ir augsts risks inficēties, dodoties uz darbu ar sabiedrisko transportu. Tādēļ visiem klātienē strādājošajiem darbiniekiem ir nepieciešams vakcinēties, lai pasargātu sevi no ilgstošas darbnespējas un iespējas izplatīt infekciju tālāk – kolēģiem, kā arī ārpus darba lokā.

No minētā izriet, ka ierobežojuma mērķis ir veicināt darbinieku (amatpersonu) vakcināciju, lai nodrošinātu pēc iespējas drošus darba apstākļus. Jo darba apstākļi būs drošāki, jo mazāk personu saslims, tādējādi tiks veicināts gan mērķis apturēt straujo Covid-19 infekcijas izplatību un veselības nozares pārslodzi, gan mērķis nodrošināt svarīgu valsts funkciju un pakalpojumu nepārtrauktību.

[11.2] Līdz ar to tiesa atzīst, ka ierobežojumam ir leģitīms mērķis – neatliekama sociāla vajadzība aizsargāt citu cilvēku tiesības – sabiedrības epidemioloģiskās drošības aizsardzība, kas saistās ar infekcijas izplatības ierobežošanu, vienlaikus sabiedrības interesēs nodrošinot svarīgu valsts funkciju un pakalpojumu nepārtrauktību. Ir skaidri saprotams, ka Satversmes 116.pantā noteiktie mērķi aizsargāt citu cilvēku tiesības ir visaptveroši, kas sevī ietver arī, piemēram, sabiedrības epidemioloģiskās drošības aizsardzību. Savukārt vakcinācijas aptveres veicināšana ir bijusi kā līdzeklis leģitīmā mērķa sasniegšanai, bet ne kā mērķis pats par sevi.

Tiesas vērtējumā šis mērķis atbilst Satversmes 116.pantā ietvertajiem mērķiem, kuru sasniegšanai pamattiesības var tikt ierobežotas.

[12] Tālāk, izvērtējot pamattiesību ierobežojuma samērīgumu, tiesai ir jāpārbauda: 1) vai izraudzītie līdzekļi ir piemēroti leģitīmā mērķa sasniegšanai jeb vai ar izraudzīto līdzekli var sasniegt leģitīmo mērķi; 2) vai šāda rīcība ir nepieciešama jeb vai leģitīmo mērķi nevar sasniegt ar indivīda tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem; 3) vai ierobežojums ir atbilstošs jeb vai labums, ko iegūst sabiedrība, ir lielāks par indivīda tiesībām nodarīto kaitējumu. Ja, izvērtējot tiesību normu, tiek atzīts, ka tā neatbilst kaut vienam no šiem kritērijiem, tā neatbilst arī samērīguma principam (sk. *Satversmes tiesas 2007.gada 16.maija sprieduma lietā Nr.2006-42-01 11.punktu un 2015.gada 21.decembra sprieduma lietā Nr.2015-03-01 25.punktu*).

[12.1] Atbilstoši Administratīvā procesa likuma 66.panta pirmās daļas 2.punktam iestāde lemj par administratīvā akta piemērotību attiecīgā mērķa sasniegšanai.

No apstrīdētā rīkojuma Nr.720 izdošanas brīdī pieejamā Apvienotās Karalistes Veselības drošības aģentūras 44.nedēļas Covid-19 vakcīnu uzraudzības ziņojuma izriet, ka vairākos pētījumos ir pierādīta vakcīnu efektivitāte, aizsargājot pret infekciju. Neinficētas personas vīrusu nepārnes, tādējādi vakcīnas efektīvi novērš transmisiju. Transmisija tiek samazināta arī tad, ja vakcinēta persona tomēr ir inficējusies, jo ir samazināts vīrusa izplatības ilgums un pakāpe. Divu vakcīnu devu aizsardzība pret simptomātisku Covid-19 Delta varianta infekciju ir 65-70% AstraZeneca AB vakcīnai „Vaxzevria", kā arī 80-95% BioNTech Manufacturing GmbH vakcīnai „Comirnaty" un Moderna Biotech Spain, S.L. vakcīnai „Spikevax". Visu trīs vakcīnu efektivitāte pret hospitalizāciju arī Delta varianta gadījumā ir virs 90%. Tas pats attiecas uz mirstību (sk. *https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/1031157/Vaccine-surveillance-report-week-44.pdf, aplūkots 2023.gada 9.martā).*

Arī Slimību profilakses un kontroles centra apkopotā statistika par 2021.gada oktobri norādīja uz vakcinācijas augstu efektivitāti. Atbilstoši minētajai statistikai risks inficēties ar Covid-19 2021.gada oktobrī pilnībā vakcinētām personām ir bijis 2,9 reizes zemāks salīdzinājumā ar nevakcinētām vai tikai daļēji vakcinētām personām, bet ar Covid-19 infekciju saistītais nāves risks pilnībā vakcinētām personām ir bijis 6,1 reizi zemāks. Turklāt Slimību profilakses un kontroles centrs, vērtējot tā brīža situāciju, atzina, ka vakcinēto cilvēku vidū saslimšana visbiežāk norit vieglākā formā un ar retāku stacionēšanas nepieciešamību (*https://www.spkc.gov.lv/lv/jaunums/spkc-covid-19-dati-par-oktobri-liecina-762-inficeto-un-874-miruso-nebija-vakcinejusies-vai-vakcinacijas-kursu-pabeigusi*, *aplūkots 2023.gada 9.martā*).

Slimību profilakses un kontroles centra sniegtā informācija par saslimstības rādītājiem un vakcinācijas efektivitāti (ietekmi uz risku saslimt ar Covid-19 smagā formā, hospitalizācijas un letāla iznākuma risku), kas bija balstīta statistikas datu analīzē, vērtējot to kopsakarā arī ar ārvalstu atbildīgo institūciju publiski sniegto informāciju, apliecināja vakcinēšanās piemērotību Covid-19 infekcijas izplatības samazināšanai rīkojuma Nr.720 pieņemšanas brīdī.

Rīkojuma Nr.720 spēkā esības laikā sāka plaši izplatīties vīrusa Omikrona variants. Ministru kabineta 2022.gada 6.janvāra ārkārtas sēdē tika uzklausīta informācija par aktuālo epidemioloģiskās drošības situāciju (*https://tapportals.mk.gov.lv/meetings/cabinet_ministers/a2841529-b12a-48ae9f30-a22940e25af4, aplūkots 2023.gada 9.martā*). No prezentācijas (*https://tapportals.mk.gov.lv/attachments/legal_acts/document_versions/386fa4f4-5b04-4bef-83cd6cd20e78dde0/download, aplūkots 2023.gada 9.martā*), kurā ietverta atsauce uz zinātnisko literatūru, izrietēja, ka vakcinācijas efektivitāte pret simptomātisku slimību ar Omikrona variantu ir ievērojami zemāka nekā salīdzinājumā ar Delta variantu un strauji samazinās laika gaitā. Tomēr aizsardzība pret hospitalizāciju ir daudz lielāka nekā pret simptomātisku slimību, jo īpaši pēc balstvakcinācijas, kad vakcinācijas efektivitāte pret hospitalizāciju ir tuvu 90%. Tādējādi, mainoties faktiskajiem apstākļiem, Ministru kabinets ir pārvērtējis izvēlētā līdzekļa piemērotību leģitīmā mērķa sasniegšanai, vakcināciju joprojām atzīstot par pietiekami efektīvu līdzekli.

Minētie secinājumi attiecībā uz vakcinācijas efektivitāti saskan arī ar aktuālajām zinātnes atziņām. Proti, 2022.gada 17.martā publicētajā Apvienotās Karalistes Veselības drošības aģentūras Covid-19 vakcīnu uzraudzības ziņojumā (11.nedēļa) norādītais liecina, ka pret vīrusa Omikrona variantu pirmos trīs mēnešus vakcīnu divu devu aizsardzība attiecībā uz simptomātisku saslimšanu ir 25–70%, savukārt pret hospitalizāciju tā ir 65–85% (*https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/1061532/Vaccine_surveillance_report_-_week_11.pdf, aplūkots 2023.gada 9.martā*).

Līdz ar to Ministru kabinets, apsverot esošo situāciju un tās attīstības prognozes pēc ārkārtējās situācijas beigām, saskatīja iespēju iepriekš noteiktos ierobežojumus atvieglot. Ministru kabineta noteikumu projekta 22-TA-436 "Grozījumi Ministru kabineta 2021.gada 28.septembra noteikumos Nr.662 "Epidemioloģiskās drošības pasākumi Covid-19 infekcijas izplatības ierobežošanai"" sākotnējās ietekmes (ex-ante) novērtējuma ziņojumā (anotācija) (*https://tapportals.mk.gov.lv/annotation/b59bf4f1-5c0a-4af5-be5f-96c101965608, aplūkots 2023.gada 9.martā*) ir vērsta uzmanība uz vīrusa Omikrona varianta izplatības sākšanos un vakcīnu efektivitātes mazināšanos, vienlaikus secinot, ka zibensveidīgas infekcijas izplatības novēršanai ir jāturpina jau ieviestie epidemioloģiskās drošības pasākumi. Ir skaidrots, ka attiecībā uz darba pienākumu veikšanu no 1.marta tiek atcelts pienākums veikt darba pienākumus tikai ar derīgu vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikātu, bet, vadoties no Covid19 izplatības tendencēm un vakcinācijas efektivitātes, tiek saglabāts nosacījums darba pienākumus klātienē veikt ar vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikātu atsevišķās jomās.

Nav noliedzams, ka dati par vakcīnu efektivitāti, turpinot pieaugt vakcinēto personu skaitam un attīstoties vīrusa mutācijām, mainās. Laika gaitā vīrusa mutāciju rezultātā tika konstatēts, ka arī vakcinētas personas nav pasargātas no saslimšanas un arī vakcinētas personas spēj pārnest vīrusu citām personām. Tomēr apstrīdētā rīkojuma Nr.720 spēkā esības laikā, esot vēl apritē Covid-19 Delta variantam, statistikas dati apliecināja, ka vakcinēti cilvēki ir vairāk pasargāti no saslimšanas vispār un smagas slimības gaitas saslimšanas gadījumā, kā arī vīrusa pārnese no vakcinēta cilvēka – it īpaši starp vakcinētām personām – ir mazāk iespējama.

To, ka vakcinācija ir efektīvs līdzeklis Covid-19 saslimstības mazināšanai, ir norādījusi arī Vācijas Federālās konstitucionālās tiesa, 2022.gada 11.februārī pieņemot lēmumu lietā 2649/21 noraidīt lūgumu par pagaidu aizsardzību, lai apturētu pienākumu sniegt pierādījumus par vakcināciju vai COVID-19 pārslimošanu veselības un aprūpes nozaru darbiniekiem*(https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/EN/2022/02/rs20220210_1bvr264921en.html*

sk.22.punktu, preses relīze https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Pressemitteilungen/EN/2022/bvg22-012.html, aplūkots 2023.gada 9.martā). Minētajā lietā tiesa ir norādījusi, ka pandēmiju joprojām raksturo īpaša pārnēsājamība un liels gadījumu skaits, kas ir saistīts ar lielu iespējamību inficēties ar vīrusu un tādējādi ar attiecīgi lielu risku neaizsargātām personām. Tiesa ir atzinusi, ka šajā tiesvedībā uzklausītās trešās puses ekspertu vidū lielā mērā piekrīt, ka vakcinācija pret Covid-19 nodrošina aizsardzību – lai arī tā laika gaitā mazinās – pret infekciju, tostarp pret Omicron variantu. Saskaņā ar trešo pušu ekspertu iesniegtajiem pārsvarā vienprātīgajiem apgalvojumiem vakcinācija pret Covid-19 var zināmā mērā veicināt pārnešanas pārtraukšanu.

Apkopojot minēto, tiesa atzīst, ka vakcinācija veicina leģitīmā mērķa sasniegšanu, un tā ir atzīstama par piemērotu leģitīmo mērķu sasniegšanai. Attiecīgi minētais norāda uz attiecīgo ierobežojumu terminētu ilgumu un to atvieglošanu, līdzko objektīvā situācija ļāva mainīt līdzekļus leģitīmo mērķu sasniegšanai.

[12.2] Atbilstoši Administratīvā procesa likuma 66.panta pirmās daļas 3.punktam iestāde lemj par administratīvā akta vajadzību, tas ir, par to, vai šo mērķi nav iespējams sasniegt ar līdzekļiem, kuri mazāk ierobežo administratīvā procesa dalībnieku tiesības vai tiesiskās intereses. Atbilstoši juridiskajā literatūrā norādītajam, ja tiek secināts, ka attiecīgo mērķi tikpat efektīvi var sasniegt ar citu – mazāk ierobežojošu vai mazāk resursus patērējošu līdzekli – attiecīgais līdzeklis ir jānomaina (sk. *Briede J., Levits E. Administratīvā procesa likuma 66.panta komentārs. Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. Briede J. (Zin. red.) Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013, 645.lpp.*).

Saistībā ar Covid-19 testu veikšanu kā priekšnoteikumu darba pienākumu izpildei ir jāņem vērā Ministru kabineta 2022.gada 8.jūnija paskaidrojumā norādītais, ka šādu testu veikšana nenodrošina infekciozu personu izslēgšanu no vīrusa tālākas pārneses. Ja tests tiek veikts vīrusa inkubācijas periodā, tas ir negatīvs. Covid-19 infekcijas ierosinātāja Delta variantā šis periods visbiežāk ilgst 5-6 dienas, bet var sasniegt pat 14 dienas. Līdz ar to ir iespējama situācija, kurā persona jau ir inficēta, bet tests vīrusa klātbūtni neuzrāda, jo vīruss vēl nav paspējis nosakāmā daudzumā savairoties. Līdz ar to ir iespējams, ka persona, kurai iepriekš bijis negatīvs tests, drīz pēc testa parauga paņemšanas jau var inficēt citas personas. Turklāt jāņem vērā, ka testi ne vienmēr sniedz precīzu informāciju par infekcijas esību organismā. Atbilstoši Ministru kabineta paskaidrojumos minētajam testu precizitāti ietekmē dažādi faktori, tostarp testa pareizību atspoguļo tādi testa kvalitātes rādītāji kā jutība, specifiskums, pozitīvā un negatīvā paredzes vērtība, kā arī testējamā materiāla pareiza ievākšana (*lietas 33.-52.lapa*).

Savukārt atbilstoši Ministru kabineta noteikumu Nr.662 219.punktā noteiktajam ir paredzēts mehānisms, kādā var pretendēt uz atzinuma saņemšanu par nepieciešamību atlikt personas vakcināciju pret Covid-19, ja personai ir objektīvs ar veselību saistīts iemesls atlikt vakcināciju pret Covid-19 uz noteiktu laiku. Pieteicēja nav norādījusi šajā lietā uz īpašiem ar veselību saistītiem apstākļiem.

Tādējādi tiesa nekonstatē citus mazāk ierobežojošus līdzekļus, ar kuriem leģitīmo mērķi varētu sasniegt tikpat efektīvi.

[12.3] Ar leģitīmo mērķi aizsargātās tiesības un intereses ir būtiskas plašākam personu lokam (t.i., visas sabiedrības interesēs ir mazināt saslimšanu, tajā skaitā smagu saslimšanu, ar Covid-19, mazināt novēršamo mirstību, novērst veselības aprūpes sistēmas pārslodzi, nodrošināt valsts un pašvaldības iestāžu sniegto pakalpojumu nepārtrauktību), līdz ar to labums, ko uz Ministru kabineta rīkojuma pieņemšanas brīdi un tā spēkā esības laikā ieguva sabiedrība, no Ministru kabineta rīkojuma 5.2.apakšpunktā noteiktā ierobežojuma bija lielāks par indivīda tiesībām nodarīto kaitējumu.

[13] Pieteicēja ir iebildusi, ka pārsūdzētie rīkojuma Nr.720 apakšpunkti tika pieņemti, nenodrošinot tiesības uz atbilstošu atlīdzību, vai saglabājot darba vai amata atlīdzību, īpaši aizliedzot valsts pārvaldē strādājošajiem uz atstādināšanas laiku saglabāt darba samaksu. Trūkst jebkāda pamatojuma un attaisnojuma, kāpēc darba devējam tika piešķirtas tiesības darbinieku atstādināt no amata bez darba algas vai amata atlīdzības nodrošināšanas.

Rīkojuma 5.2.apakšpunkts nenoteica obligātu pienākumu līdz 2021.gada 15.novembrim vakcinēties, bet iegūt vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikātu, kā arī neparedzēja piespiedu pienākumu vakcinēties. Persona varēja izvēlēties nevakcinēties, bet šādas izvēles gadījumā viņai jārēķinās ar tiesiskajām sekām – ierobežojumu veikt darba pienākumus.

Kaut arī ar minēto regulējumu pieteicējas tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos netika samazinātas līdz nullei, proti, pieteicēja varēja turpināt strādāt savā izvēlētajā profesijā ar iegūtu sadarbspējīgu vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikātu, kā arī pieteicējai bija tiesības izvēlēties tādu nodarbošanos, kurā sadarbspējīgs sertifikāts darba pienākumu veikšanai nebija obligāts. Satversmes tiesa, interpretējot Satversmes 106.panta pirmo teikumu, ir secinājusi, ka Satversmes 106.panta pirmais teikums negarantē tiesības uz darbu, bet gan tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos un darbavietu. Tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos ietver arī tādu būtisku elementu kā tiesības saglabāt esošo nodarbošanos, kas savukārt ietver tiesības turpināt šo nodarbošanos arī nākotnē. Ar Satversmes 106.panta pirmajā teikumā ietverto jēdzienu „nodarbošanās" saprotams tāda veida darbs, kas prasa atbilstošu sagatavotību un kas ir cilvēka eksistences avots, kā arī profesija, kas cieši saistīta ar katra indivīda personību kopumā (sk. *Satversmes tiesas 2021.gada 28.oktobra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr.2020-66-03 13.punktu*). Tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos aizsargā personu pret valsts darbībām, kas ierobežo brīvību izvēlēties nodarbošanos. Tomēr šīs tiesības neliedz valstij noteikt prasības, kas personai jāizpilda, lai tā konkrētu nodarbošanos varētu īstenot. Likumdevējam ir rīcības brīvība izvirzīt prasības attiecībā uz konkrētu profesionālo darbību, ciktāl tas nepieciešams sabiedrības interesēs. Valstij ir pienākums arī atturēties no tādu tiešu vai netiešu apstākļu radīšanas, kuri traucētu personai īstenot tās tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos (sk. *Satversmes tiesas 2021.gada 11.jūnija sprieduma lietā Nr.2020-50-01 11.2.punktu, 2021.gada 25.marta sprieduma lietā Nr.2020-36-01 12.punktu*).

Satversmes 116.pantā noteikts, ka personas tiesības, kas noteiktas cita starpā Satversmes 96. un 106.pantā, var ierobežot likumā paredzētajos gadījumos, lai aizsargātu citu cilvēku tiesības, demokrātisko valsts iekārtu, sabiedrības drošību, labklājību un tikumību.

Tādējādi rīkojuma 5.2.apakšpunkts, kurā paredzēja darbinieka pienākumu veikt vakcināciju noteiktā termiņā, kā tiesiskas sekas paredzēja darba devēja tiesības ierobežot tās darbinieka tiesības turpināt darbu un saņemt atlīdzību.

[14] Ievērojot tiesas spriedumā minēto argumentāciju, nav konstatējams rīkojuma Nr.720 5.2.apakšpunkta prettiesiskums.

[15] Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likuma 4.panta pirmā daļa noteic, ka iestāde zaudējumu var nodarīt ar darbību, izdodot prettiesisku administratīvo aktu vai veicot prettiesisku faktisko rīcību, vai arī ar bezdarbību, ja iestādei bija pienākums rīkoties, bet tā prettiesiski nav rīkojusies.

Prasījums par zaudējumu atlīdzinājumu nav patstāvīgs prasījums, bet gan pakārtots pamatprasījumam. Konkrētajā situācijā tiesa nav atzinusi par prettiesisku rīkojuma Nr.720 5.2.punkta piemērošanu pret pieteicēju, kā arī uz pieteicēju nav iestājušās rīkojuma Nr.720 5.2.apakšpunkta neievērošanas tiesiskās sekas. Attiecīgi tiesai nav pamats vērtēt pieteicējas mantisko zaudējumu vai nemantiskā kaitējuma rašanās iemeslus, jo neizpildās Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likuma 4.pantā noteiktais zaudējumu atlīdzinājuma pamats un priekšnosacījums. Līdz ar to prasījums piedzīt no atbildētāja mantiskos zaudējumus 1750 *euro* ir noraidāms.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 246. – 251.pantu, 289. – 291.pantu Administratīvā rajona tiesa

nosprieda

noraidīt /pers. D/ pieteikumu par Ministru kabineta 2021.gada 9.oktobra rīkojuma Nr.720 „Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu" 5.2.apakšpunkta atzīšanu par prettiesisku un mantisko zaudējumu 1750 *euro* atlīdzināšanu.

Spriedumu var pārsūdzēt Administratīvajā apgabaltiesā viena mēneša laikā no sprieduma sastādīšanas dienas, iesniedzot apelācijas sūdzību Administratīvās rajona tiesas Rīgas tiesu namā.

Tiesnese K. Jandava